

A person is riding a bicycle on a gravel path that stretches into the distance. The person is wearing a dark blue t-shirt and grey pants, and is seen from behind with their right arm extended. The path is flanked by green grass and trees. In the background, there are some buildings and a power line tower under a dark, overcast sky.

Voorwoord

DE GROENE KANS

Wij mensen moeten serieus gaan minderen met fossiele brandstoffen, maar ik vind dat we dat in Nederland en in de wereld niet goed aanpakken. Ik beschouw het huidige energie- en klimaatbeleid overwegend als een groene illusie.

Tegelijkertijd schuilt in de onmacht en ineffectiviteit van het huidige beleid een groene kans. We kunnen nagaan wat niet werkt, onze stelligste overtuigingen bijstellen, onze trots inslikken, lering trekken en dingen gaan doen die mogelijk wel werken. Hoe beter we weten wat niet werkt, hoe groter de kans wordt dat we dingen zullen ontdekken die wel werken. De enige echte fout die we kunnen maken, is niet leren van dingen die niet blijken te werken en daarmee blijven doorgaan.

Confrontatie en inzichten

Ik heb de vele illusies die ik tegenkom over energie omgedacht naar kansen, voor mezelf en voor iedereen die het weten wil. Dat heeft mij verrassende inzichten opgeleverd en een nieuwe kijk op duurzaamheid en circulariteit verschaft. Het heeft me ook een beter begrip opgeleverd van onze eigen rol, als individuen en als mensheid. Dat kan voor sommigen heel confronterend zijn, maar hopelijk ook heel verhelderend. Daarom heb ik besloten om de confrontatie niet uit de weg te gaan, maar juist te omarmen en mijn ervaringen en mijn visie op te schrijven. Het mooiste wat ik daarmee hoop te kunnen bereiken, is iets toevoegen aan de effectiviteit van ons handelen en de kwaliteit van het publieke debat.

Zekerheden en twijfels

We mogen vertrouwen op goede intenties, creativiteit en intelligentie, van onszelf en van de mensen die het huidige energiebeleid hebben vormgegeven. Niemand wil de aarde, de natuur

en de medemens beschadigen. Toch vertonen we als individu en als soort destructief gedrag tegenover mens en milieu. Die schijnbare paradox houdt mij bezig, doet mij wikken en wegen, twijfelen en vragen stellen. Visies en overtuigingen beginnen dan te wankelen, en dat lijkt eerst eng maar blijkt al gauw fascinerend. Het wist mijn eigenwijsheid, gemakzucht en allerlei andere menselijke hebbelijkheden en onhebbelijkheden niet uit, maar het zet er iets naast wat de moeite waard is. Ik hoop dat iedereen die dit boek leest dat ook zal vinden, en nieuwe inzichten en inspiratie opdoet.

Verleden, heden en toekomst

Om tot nieuwe inspiratie en inzichten te komen beschrijf ik in deel 1 het verleden, het oude denken, met de vraag hoe we ons daarvan los kunnen maken. Belangrijke kenmerken van dat oude denken zijn:

- Oordeelsvorming op basis van eigen zekerheden en (politieke) overtuigingen.
- Een afhankelijke en afwachtende houding ten opzichte van politiek en bedrijfsleven.
- Focus op technologie en infrastructuur als oplossing van onze problemen.

Vervolgens beschrijf ik in deel 2 het heden, met daarbij de volgende uitdagingen:

- Hoe kunnen we onze afhankelijke en afwachtende houding omvormen naar meer bewustwording, inzicht, eigen acties en effectieve gedragsverandering?

- Hoe kunnen we effectief investeren in bestaande en bewezen technologie voor energiebesparing (huisisolatie, slimme thermostaat, zuinige auto), en desinvesteren in energiever-slinders zoals terrasstralers?
- Hoe kunnen we beseffen dat industrieel en logistiek energie-verbruik een gevolg is van ons eigen consumptiegedrag, en dat minder kopen en consumeren dus een belangrijke bespa-ring van energie en CO₂ oplevert?
- Hoe kunnen we lange transportketens vermijden, en local-for-local produceren en consumeren (en bij voedingswaren bij voorkeur seizoensgebonden)?

In deel 3 beschrijf ik de toekomst aan de hand van een drietal kansen:

- Kunnen we energie met gezond verstand leren 'zien' en het net als voedsel en schoon drinkwater als een kostbaar, schaars goed gaan beschouwen dat je niet wilt verspillen (ook niet als je het gemakkelijk kunt betalen)?
- Kunnen we anders omgaan met huisverwarming, consump-tiegedrag en de eigen auto omdat deze waarschijnlijk hoog scoren in het persoonlijke energieverbruik?
- Kunnen we ervoor zorgen dat mensen een top drie van hun eigen energieverbruik opstellen, zich richten op halvering, en daar prioriteit aan geven boven allerlei willekeurige kleine besparinkjes?

Deze tien onderwerpen vertegenwoordigen tien prominente groene kansen, en vormen de basis van dit boek. Ze worden

gaandeweg toegelicht, en komen terug in verleden, heden en toekomst.

Ik sta bewust stil bij de vraag hoe wij de toekomst zelf kunnen beïnvloeden, en hoe we kunnen zorgen dat onze kleinkinderen tot de conclusie zullen komen dat we iets goed hebben gedaan met energie, klimaat en natuur. Dat is de belangrijkste groene kans, die we allemaal hebben.

DEEL I

**UIT HET
VERLEDEN**

A photograph of a nuclear power plant with three large, white, hyperboloid cooling towers. The towers are situated behind a line of green trees and bushes. In the foreground, a body of water reflects the towers and the sky. The sky is blue with some white clouds. The text 'Hoofdstuk 1' is overlaid on a white rectangular box in the upper left quadrant.

Hoofdstuk 1

VAN ILLUSIE NAAR KANS

Illusie en kans zijn
twee zijden van
dezelfde medaille.
Als we weten wat de
illusie is, wat niet
werkt, dan hebben
we de sleutel in
handen tot dat wat
wel werkt.

Politiek, bedrijfsleven, de samenleving, wijzelf hebben een groene illusie gecreëerd. We zijn gaan geloven dat we kunnen leven van de wind. We zijn onszelf gaan wijsmaken dat beleid, infrastructuur en technologie al onze problemen kunnen oplossen, dus ook het klimaatprobleem. Die illusie heeft religieuze proporties aangenomen. Er zijn bijbehorende leerstellingen geformuleerd ('we moeten in 2050 klimaatneutraal zijn') en dogma's vastgesteld ('biomassa is duurzaam,' 'aardgas is slecht'). Deze opzichzelfstaande waarheden lijken te zijn ontkoppeld van de werkelijkheid, en staan zoals het leerstellingen en dogma's betaamt niet open voor kritiek en discussie.

Wie zondigt, kan zijn ziel reinigen door aflaten te kopen, zoals een cent op een liter benzine of een toeslag op een vliegticket. Daarmee worden dan bomen geplant en verwerf je het predicaat 'CO₂-neutraal'. Wie kritiek heeft, loopt het risico verketterd en geëxcommuniceerd te worden, zelfs als je deugdelijke wetenschappelijke analyses aandraagt. Maar daarmee worden daadwerkelijke zondes verhuld: de zondes van het groenwassen en van de goedgelovigheid. Deze zondes worden in hoofdstuk 4 nader toegelicht.

DE NIEUWE AFLAAT

Er zijn tegenwoordig olie- en vliegmaatschappijen waar je tegen extra betaling je volle tank of vliegreis CO₂-neutraal zou kunnen maken. Dat riekt naar commerciële volksverlakkerij, en ik heb even gerekend. Bij de verbranding van een liter benzine, diesel of kerosine komt ongeveer 2,5 kilo CO₂-vrij. Een auto doet daar tien minuten over, een vlieg-

tuig ruwweg één seconde. Een boom heeft gemiddeld zes weken nodig om 2,5 kilo CO₂ op te nemen. Dat schiet dus niet op als je een cent per liter investeert in de aanplant van bomen.

Als olie- en vliegmaatschappijen graag bomen willen planten ten behoeve van het milieu, kunnen ze dat ook zonder die extra cent per liter. Het zou een loffelijk streven zijn, zolang ze ons maar niet wijsmaken dat ons reisgedrag daarmee CO₂-neutraal wordt. Als dat werkelijk zo zou zijn, dan zouden we voor een cent extra per liter toch gewoon op fossiele brandstoffen kunnen blijven rijden en vliegen?

De energietransitie is tot een commercieel verdienenmodel verworden, waarin overheden en burgers zich miljarden uit de zak laten kloppen. Ter compensatie wordt ons geweten gesust met de illusie dat we door te betalen onze zonden kunnen groenwassen. Maar diep in ons hart weten we wel dat we alleen kunnen verduurzamen als we ons eigen gedrag aanpassen. Dat is alleen zo verschrikkelijk moeilijk.

De dogmatiek wordt verder versterkt door begripsverwarring en oversimplificering. De termen 'groen', 'duurzaam', 'hernieuwbaar' en 'koolstofarm' worden door elkaar heen gebruikt. Ze betekenen echter niet hetzelfde, en kunnen zelfs tegengesteld zijn. Onderzoeker en journalist Mirjam Vossen legt dit uit in dagblad *Trouw*. [1][2] Zo is biomassa in de jaren zeventig ooit als groen bestempeld en later zelfs als hernieuwbaar. Maar het is beslist niet koolstofarm, en ook niet duurzaam in de zin van schoon. Bij het verbranden van biomassa komen veel CO₂, stof

DE GROENE KANS

We onderschatten de omvang van de benodigde energietransitie, en overschatten de mogelijkheden van duurzame energieopties zoals zon en wind. Het is een groene illusie dat we de energietransitie kunnen realiseren op de manier zoals we dat nu doen. Maar we hebben ook een groene kans.

Laten we stoppen met wachten op politici, ondernemers en wetenschappers. Laten we stoppen met het verkopen van de klimaatdoelstellingen aan energiegianten en grootindustriëlen. De groene kans ligt niet in technologie en infrastructuur, maar in bewustwording en ander gedrag van ons allemaal. Daarmee kunnen we veel meer fossiele brandstoffen en CO₂ besparen dan met windmolens, warmtepompen en elektrische auto's.

De groene kans beschrijft wat we wél kunnen doen om onze planeet te redden en is daarmee het indringende vervolg op het succesvolle boek *De groene illusie*.

Maarten van Andel is directeur Toegepaste Natuurwetenschappen van Fontys Hogescholen. Hij werkte daarvoor als ingenieur en manager in de high-tech-industrie. Voor internationale energie- en duurzaamheidsprojecten heeft hij samengewerkt met wetenschappers en deskundigen van bedrijven, overheden en onderzoeksinstellingen. Van

Andel noemt zichzelf klimaatneutraal: hij is even bezorgd over het klimaat als over de maatregelen die het klimaat moeten redden.

